

М.М. Островський¹, О.В. Панасюк², В.І. Зуб³¹ Львівський міський психотерапевтичний центр² Комунальне некомерційне підприємство «2-га міська поліклініка м. Львова»³ Управління охорони здоров'я Львівської міської ради

ОРГАНІЗАЦІЯ ПСИХОТЕРАПЕВТИЧНОЇ СЛУЖБИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Група психотерапевтів, які працюють у закладах охорони здоров'я м. Львів, у 2014–2017 рр. допомагали бійцям, що брали участь в антитерористичній операції, реабілітуватися на волонтерських засадах.

Ключові слова: війна, посттравматичний стресовий розлад, психотерапія, волонтерський рух.

Події на Майдані Незалежності, війна на Сході України спонукали до дій лікарську спільноту Львівщини. Науково-практичну конференцію Української спілки психотерапевтів (президент — професор О.О. Фільц) під назвою «Психотерапія в часі суспільних потрясінь» було проведено 28.06–29.06.2014 рр. [2] Її завданням було донести до фахівців методи психотерапії в частині лікування стресів. Було продемонстровано й передано відповідні методи. Тренерами були фахівці з Хорватії, Ізраїлю, Великобританії, Нідерландів.

Асоціація психіатрів України на чолі з президентом Семеном Глузманом провела 14–15 листопада 2014 р. у Львові конференцію, націлену на вивчення проблем посттравматичного стресового розладу (ПТСР) під назвою: «Війна. Травма. Зцілення... Міфи та реальності ПТСР в Україні». Існує статистика, яка свідчить про те, що на депресію хворіють 200 млн осіб на планеті. На депресію припадає 22–30% усіх психічних захворювань. У 13% хворих на депресію перебіг закінчується суїцидом. ПТСР відмічають у 17% усіх задіяних у військових діях. Депресія і ПТСР — це дві основні й найважливіші проблеми у воєнний період [3, 4].

Ольга Богомолец, голова Комітету Верховної Ради України з питань охорони здоров'я (парламент VIII скликання), на парламентських слуханнях 16 грудня 2015 р. на тему: «Про реформу охорони здоров'я в Україні» підтвердила необхідність профілактики психічних захворювань і алкоголізму. Також вона зробила акцент на необхідності відновлення патріотичного виховання в школах, актуальності цивільної оборони, налагодження фахової психологічної служби в армії.

Ірина Пінчук, доктор медичних наук, директор Українського науково-дослідного інституту соціальної й судової психіатрії МОЗ України, директор міжнародного центру обміну технологій у сфері залежностей, навчає психіатрів, що ПТСР — не єдина психічна патологія в армії, мають місце й коморбідні стани — поєднання кількох захворювань [1].

Тому ми, фахівці на місцях, почали вивчати ресурс львівської міської системи охорони здоров'я, опираючись на штатний розпис, на наявність посад психологів і психотерапевтів та їх затребуваність відповідно (табл. 1).

Таблиця 1

Заклади охорони здоров'я	Психотерапевти	Психологи (посади)
1-ша міська клінічна лікарня ім. Князя Лева	1.0 (посада)	1.5 (Центр «Підліток і сім'я»)
3-тя міська клінічна лікарня	1.0	0.5 (Центр планування сім'ї)
4-та міська клінічна лікарня	—	0.5 (Сексологічний центр)
5-та міська клінічна лікарня	—	—
7-ма міська лікарня	—	—
8-ма міська клінічна лікарня	—	—
Львівська міська лікарня швидкої медичної допомоги	1.0	—
1-ша міська поліклініка	—	—
2-га міська поліклініка	1.0	—
4-та міська поліклініка	0.5	—
5-та міська клінічна поліклініка (міський психотерапевтичний центр)	2.0	1.0 посада 2 штатні одиниці (Психотерапевтичний центр)
6-та міська поліклініка	0.5	—
10-та міська поліклініка	—	—
Львівська міська дитяча лікарня	—	0.5 (Центр статевого виховання)
Усього:	7.0	4.0

Наступним кроком було формування ініціативною групою психотерапевтів із 4 осіб плану-проєкту.

План було узгоджено і затверджено з Управлінням охорони здоров'я Департаменту гуманітарної політики Львівської міської ради під назвою: «Надання психотерапевтичної допомоги психотерапевтичною службою міста постраждалим в зоні АТО і членам їх сімей» [4].

У своїй роботі психотерапевтична служба міста керується:

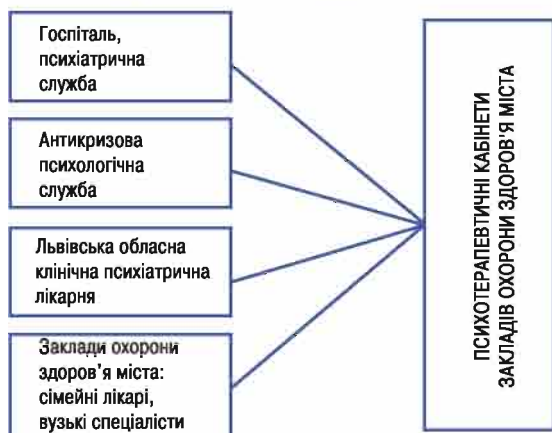
- обласною програмою: «Діагностика, лікування та реабілітація осіб, які постраждали внаслідок Революції Гідності у 2014–2015 рр.» (за рішенням Львівської обласної ради від 11.02.2014 р. № 950);
- рішенням колегії Департаменту охорони здоров'я Львівської обласної державної адміністрації від 27.11.2014 р.: «Про особливості надання психіатричної і психологічної допомоги постраждалим в зоні АТО».

На даний час учасники АТО отримують психіатричну і психологічну допомогу у Військово-медичному клінічному центрі Західного регіону (госпіталь) та у Львівській обласній клінічній психіатричній лікарні. Враховуючи те, що частина пролікованих, імовірно, матиме необхідність у подальшому психотерапевтичному супроводі, психотерапевтична служба міста готова долучитися до надання такої допомоги.

Для реалізації зазначених завдань психотерапевтична служба міста планує здійснити наступні заходи:

1. скоординувати співпрацю з психіатричною службою госпіталю, Львівською обласною клінічною психіатричною лікарнею, антикризовим центром психологічної допомоги (волонтерська служба);
2. розробити маршрут (Додаток 1) та критерії відбору пацієнтів (Додаток 2) для подальшого психотерапевтичного супроводу;
3. забезпечити покриття поліклінічних закладів м. Львова психотерапевтичною допомогою постраждалим у зоні АТО і членам їхніх сімей (Додаток 3).

ДОДАТОК 1. МАРШРУТ ПАЦІЄНТІВ ДЛЯ ПОДАЛЬШОГО ПСИХОТЕРАПЕВТИЧНОГО СУПРОВОДУ В ЗАКЛАДАХ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я М. ЛЬВОВА

ДОДАТОК 2. КРИТЕРІЇ ВІДБОРУ ПАЦІЄНТІВ

У відборі пацієнтів для лікування працює підхід відповідно до психотерапевтичних стандартів. На лікуванні у психотерапевтичних кабінетах закладів охорони здоров'я можуть перебувати пацієнти:

- 1) які пройшли необхідне лікарське комісійне обстеження, лікування у психіатра з відповідним висновком та виписані на амбулаторне лікування;
 - 2) які звернулися самостійно за психотерапевтичною і консультативною допомогою;
 - 3) скеровані лікарями закладів охорони здоров'я.
- У нозологічному аспекті це пацієнти з такими розладами (за МКХ-10):

F 43 реакція на важкий стрес і порушення адаптації (зокрема F 43.1 — ПТСР);

F 40 фобічні і тривожні розлади (агорафобії, соціальні фобії, специфічні фобії);

F 41 панічні розлади, змішані тривожні і депресивні розлади;

F 44 дисоціативні розлади;

F 45 соматоформні розлади.

Не підлягають психотерапії пацієнти з психозами, ендогенними депресіями і зі зловживанням психоактивними речовинами (алкоголь, наркотики, транквілізатори). Таких хворих направляють на консультацію до нарколога, психіатра [3].

На загальних зборах психотерапевтів м. Львова, що відбулися 17.12.2014 р. було прийнято рішення утворити штаб психотерапевтичної служби, куди увійшли 7 лікарів. Було узгоджено територіальне забезпечення психотерапевтичною допомогою закладів охорони здоров'я міста, де відсутні психотерапевтичні кабінети (на період дії АТО (ООС)) (Додаток 3) (табл. 2).

ДОДАТОК 3. СХЕМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПСИХОТЕРАПЕВТИЧНОЮ ДОПОМОГОЮ ПОЛІКЛІНІЧНИХ СТРУКТУР ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ЛЬВОВА ПОСТРАЖДАЛИМ У ЗОНІ АТО

У заклади охорони здоров'я було розіслано буклет про роботу психологічно-психотерапевтичної служби міста, координаторами якої стали лікарі-психотерапевти (табл. 3). У буклеті представлена інформація про місце роботи, зону обслуговування та напрямок діяльності і практики психотерапевта.

Львівський міський психотерапевтичний центр у складі 2 психотерапевтів і 2 психологів здатний надати психотерапевтичну допомогу пацієнтам у кількості 190–220 осіб, таким чином, за 5 років війни понад 2% пацієнтів становили бійці АТО (2014–2018 рр.).

Психотерапевтичну допомогу було надано 84 учасникам АТО, що перебували на лікуванні у психотерапевтів міста. У Львівському міському психотерапевтичному центрі відповідне лікування проведено 24 особам. На прикладі центру показано

Таблиця 2

Назва закладу охорони здоров'я Львова, де наявний кабінет психотерапії	Прізвище психотерапевта	Назва закладу охорони здоров'я Львова, де відсутній кабінет психотерапії (хто обслуговуватиме)
2-га міська поліклініка	О.В. Панасюк	4-та міська клінічна лікарня
5-та міська клінічна поліклініка (міський психотерапевтичний центр)	М.М. Островський	5-та міська клінічна лікарня
3-тя міська клінічна лікарня	О.С. Кітура	1-ша міська поліклініка
5-та міська клінічна поліклініка (міський психотерапевтичний центр)	С.Я. Галушко	3-тя міська поліклініка, 10-та міська поліклініка
1-ша міська клінічна лікарня (1-ше поліклінічне відділення)	О.В. Гошовський	1-ша міська клінічна лікарня (2-ге поліклінічне відділення)
4-та міська поліклініка	С.В. Пірожик	8-ма міська клінічна лікарня
6-та міська поліклініка	О.В. Федорюк	7-ма міська лікарня

Таблиця 3

Ім'я, по батькові, прізвище	Місце роботи лікаря-психотерапевта	Міські заклади охорони здоров'я, що обслуговуються психотерапевтом	Напрямок психотерапії
Мирон Миколайович Островський, завідувач міського психотерапевтичного центру	5-та міська клінічна поліклініка, вул. Виговського, 41	5-та міська клінічна поліклініка, 5-та міська клінічна лікарня	Психоаналіз, травматерапія, релаксаційні техніки
Степан Якович Галушко	5-та міська клінічна поліклініка, вул. Виговського, 41	5-та міська клінічна поліклініка, 10-та міська поліклініка, 3-тя міська поліклініка (Залізнична поліклініка)	Релаксаційні техніки, терапія кризових станів
Олександр Володимирович Гошовський	1-ша міська клінічна лікарня ім. Князя Лева, вул. Хімічна, 7А	1-ша міська клінічна лікарня: поліклінічне відділення № 1, поліклінічне відділення № 2	Рационально-роз'яснювальна психотерапія
Світлана Володимирівна Пірожик	4-та міська поліклініка, просп. Червоної Калини, 57	4-та міська поліклініка, 8-ма міська клінічна лікарня	Рационально-роз'яснювальна психотерапія
Ольга Святославівна Кітура	3-тя міська клінічна поліклініка, вул. Озаркевича, 2	3-тя міська клінічна лікарня, 1-ша міська поліклініка	Гештальт-терапія
Оксана Володимирівна Панасюк	2-га міська поліклініка, вул. Симоненка, 4	2-га міська поліклініка, 4-та міська клінічна лікарня	Психоаналіз, травматерапія
Олеся Всеволодівна Федорюк	6-та міська поліклініка вул. Медової Печери, 1	6-та міська поліклініка, 7-ма міська клінічна лікарня	Психоаналіз, травматерапія

Таблиця 4

№ з/п	Дата первинного звернення:	Адреса:	Діагноз:
1.	5.04.2014 р.	м. Львів	(F43.1) ПТСР
2.	7.04.2014 р.	Золочівський р-н	(F06.36) органічне ураження ЦНС
3.	9.04.2014 р.	Жидачівський р-н	(F43.1) ПТСР
4.	14.08.2014 р.	м. Львів	Ендогенне захворювання
5.	3.11.2014 р.	м. Львів	Ендогенне захворювання
6.	2.01.2015 р.	м. Львів	(F41.1) генералізований тривожний розлад
7.	7.12.2015 р.	м. Буськ	(F43.1) ПТСР
8.	18.12.2015 р.	м. Львів	(F43.24) адаптаційний розлад
9.	23.12.2015 р.	м. Львів	(F45.4) соматоформний розлад
10.	24.12.2015 р.	м. Львів	(F45) соматоформний розлад
11.	24.12.2015 р.	м. Львів	(F41.1) тривожно-депресивний розлад
12.	21.01.2016 р.	м. Львів	(F43.24) адаптаційний розлад
13.	22.01.2016 р.	м. Новояворівськ	(F43.25) адаптаційний розлад
14.	10.11.2015 р.	м. Львів	(F43.25) адаптаційний розлад
15.	7.12.2016 р.	м. Новояворівськ	(F43.1) ПТСР
16.	22.12.2016 р.	м. Львів	(F43.22) адаптаційний розлад
17.	16.05.2017 р.	м. Дрогобич	(F43.1) ПТСР
18.	19.05.	м. Львів	(F41.2) тривожно-депресивний розлад
19.	30.05.	м. Львів	(F41.2) тривожно-депресивний розлад
20.	30.05.	м. Львів	(F48) неврастенія
21.	4.07.	м. Львів	(F45) соматоформний розлад
22.	1.11.2018 р.	м. Новояворівськ	(F 43.2) адаптаційний розлад
23.	1.11.	м. Новояворівськ	хронічний алкоголізм
24.	8.11.	м. Львів	(F 43.1) — ПТСР

статистику лікування. З етичних міркувань не вказано прізвищ осіб, що проходили терапію (табл. 4). З табл. 4 зрозуміло, що територіально звернення виходять за межі впливу системи охорони здоров'я міста і поширюються на Львівську обл.

Результати роботи з 24 пацієнтами: № 1, 3, 6, 14 — повернулися в АТО; № 22 — повернувся до виконання службових обов'язків на Яворівському полігоні; № 13, 21, 24 — влаштувалися на роботу в органах поліції.

Усі решта пацієнтів вийшли зі стану неврозу. Лише двоє (№ 4 і 5) отримали негативний результат (проявився латентний психоз).

ВИСНОВКИ

Показана ситуація перших років війни. Ситуація була складною. Бракувало підготовки до бойових дій і в армії, і в цивільному житті. Величезне значення в Україні відіграв волонтерський рух. Ця ситуація свідчить про ініціативу, що виникла на робочому місці. Ініціатива полягає в тому, що група психотерапевтів ще до початку реформ у МОЗ України вийшла за межі території обслуговування і виконання службових обов'язків. Час був такий, що всі в нашій країні змушені були вийти за межі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Мусій О.С., Пінчук І.Я., Хаустова О.О. (2014) Інноваційні підходи до організації медико-психологічної допомоги при посттравматичному стресовому розладі. Методичні рекомендації. — Київ, 2014. — 32 с.
2. Матеріали науково-практичної конференції Української спілки психотерапевтів: «Психотерапія в часі суспільних потрясінь», 28.06—29.06.2014.

3. Уніфікований клінічний протокол первинної, вторинної (спеціалізованої) та третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги «Реакції на важкий стрес та розлади адаптації. Посттравматичний стресовий розлад» (2016). Затверджений Наказом Міністерства охорони здоров'я України від 23.02.2016 р. № 121.

4. Островський М.М. (2020) Психотерапія в контексті професійного вигорання. Матеріали звітних наукових конференцій факультету педагогічної освіти. — Львів, ЛНУ імені Івана Франка. — 95 с.

ORGANIZATION OF PSYCHOTHERAPEUTIC SERVICE DURING THE WAR

M. Ostrovsky¹, O. Panasyuk², V. Zub³

¹*Lviv City Psychotherapeutic Center, Lviv*

²*Municipal non-profit enterprise «2nd city polyclinic of the city of Lviv», Lviv*

³*Lviv City Council Health Department, Lviv*

Summary. *In 2014–2017, a group of psychotherapists who worked in health care facilities in the city of Lviv helped soldiers who participated in the anti-terrorist operation to rehabilitate on a volunteer basis.*

Key words: *war, post-traumatic stress disorder, psychotherapy, volunteer movement.*

Адреса для листування:

Островський Мирон Миколайович
79000, м. Львів, вул. Виговського, 41
5-та міська клінічна поліклініка
E-mail: m.ostrovsky@ukr.net
Тел.: +38 (067) 985-03-61

Отримано 30.09.2020